

ARTICOLE

CONSIDERAȚII ASUPRA DECIZIEI NR. 731/2012 A CURȚII CONSTITUȚIONALE A ROMÂNIEI

dr. Carmen LAZĂR*

Résumé. Considérations sur la Décision no.731/2012 de la Cour Constitutionnelle de Roumanie. Le présent commentaire se propose d'aborder critiquement une décision de la Cour Constitutionnelle de Roumanie, par laquelle celle-ci, en étendant l'objet de sa saisine contrairement aux règles qui gouvernent le contrôle de constitutionnalité, s'est prononcée sur un aspect dont elle n'a pas été saisie. La loi soumise au contrôle de la Cour avant sa promulgation modifiait une disposition de la Loi 3/2000 sur le référendum, à savoir le quorum par lequel le président de la République est démis par l'électorat; suite à cette modification, le quorum ne consiste plus en la majorité de l'électorat mais en la majorité des suffrages valablement exprimés. En revanche, la disposition de la Loi 3/2000 qui établit le quorum de présence pour la validité du référendum – la majorité des personnes inscrites sur les listes électorales – n'a pas été modifié. Le quorum de vote a été jugé constitutionnel par la Cour, mais celle-ci a été aussi amenée à se prononcer sur le quorum de présence au référendum; par conséquent, au lieu de statuer purement et simplement que la loi est constitutionnelle, la Cour a ajouté à la déclaration de constitutionnalité la condition qu'on assure au référendum, pour la validité de celui-ci, la présence de la majorité des personnes inscrites sur les listes électorales.

Mots clé: Cour Constitutionnelle, contrôle de constitutionnalité, quorum de vote, quorum de présence, référendum, déclaration de constitutionnalité sous réserve

Cuvinte cheie: Curtea Constituțională, control de constituționalitate, cvorum de prezență, cvorum de vot, cvorum de prezență, referendum, declarație de constituționalitate sub rezervă

Prin Decizia nr. 731 din 10 iulie 2012¹, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra constituționalității Legii de modificare a art.10 al Legii 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, înainte de promulgarea acestei legi, deci în baza art.146 lit.a) din Constituția României revizuită, decizând că legea este constituțională în măsura în care asigură participarea la referendum a cel puțin jumătate plus unu din numărul persoanelor înscrise în listele electorale.

Deși putem fi de acord cu soluția în sine, considerăm că din punct de vedere tehnic, formal, decizia Curții Constituționale este eronată.

Astfel, Legea de modificare a Legii 3/2000 nu vizează decât art.10 al acesteia din urmă, prevedere care se referă la referendumul de demitere a președintelui României și care stipulează că demiterea președintelui este aprobată dacă în favoarea propunerii (de demitere, n.n.) se pronunță jumătate din numărul voturilor valabil exprimate; anterior acestei modificări, cvorumul de demitere se raporta la numărul cetățenilor înscrși în listele electorale. Art.5 alin.(2) din Legea 3/2000, care se referă la cvorumul cerut pentru ca un referendum să fie valabil – pragul de prezență la vot – și care dispune că este necesară prezența majorității cetățenilor înscrși în listele electorale, nu a fost cuprins în Legea de modificare și, deci, nu a făcut obiectul sesizării de neconstituționalitate. Prin urmare, Curtea nu se putea formal pronunța asupra acestui aspect.

Paradoxal, Curtea își începe motivarea cu afirmația că obiecția de neconstituționalitate este neîntemeiată și că legea supusă controlului este constituțională, deoarece nicio dispoziție constituțională nu condiționează legiuitorul de fixarea unei anumite majorități pentru demiterea președintelui. Acest lucru este de altfel în linie cu jurisprudența ei anterioară; art.10 din Legea 3/2000 mai fusese modificat în același sens² și făcuse obiectul controlului din același motiv, Curtea statuând atunci³, în esență, că raportarea cvorumului de demitere la numărul voturilor valabil exprimate și nu la numărul cetățenilor înscrși în listele electorale nu este neconstituțională în sine, cu condiția ca această modalitate să fie aplicată nediscriminatoriu președintelui ales în primul tur, celui ales în al doilea tur și celui interimar; soluția a fost reiterată ulterior⁴, în urma reexaminării în Parlament a Legii 129/2007, când s-a depus o sesizare și împotriva variantei reexaminată a acesteia.

Considerațiile Curții asupra pragului minim de prezență la referendum pot fi socotite corecte⁵, dar nu au legătură cu obiectul sesizării sale; de altfel Curtea însăși constată faptul că art.5 alin.(2) – care a rămas nemodificat – oferă o reglementare satisfăcătoare în sensul asigurării unei majorități absolute a cetățenilor la vot. Cu atât mai mult deci se pune întrebarea de ce, în dispozitiv, Curtea constată constituționalitatea legii sub rezerva asigurării participării la referendum a cel puțin jumătate plus unu din cetățenii înscrși în listele electorale, când soluția corectă ar fi fost pur și simplu să constate constituționalitatea ei? Mai ales că în cazul acestei legi reexaminarea, deși obligatorie conform Constituției, nu are obiect!

În opinia noastră explicația este de natură politică și nu de natură juridică. Astfel, ulterior sesizării Curții a fost adoptată Ordonanța de Urgență a Guvernului 41/2012⁶, act normativ care modifică art.10 din Legea 3/2000 în sensul că, prin derogare de la art.5 alin.(2) (sublinierea noastră, L.C.), demiterea președintelui este aprobată dacă în favoarea propunerii (de demitere, n.n.) se pronunță jumătate din numărul voturilor

valabil exprimate; deci, Ordonanța are în esență același conținut ca și legea supusă controlului Curții, cu o singură dar hotărâtoare – aparent - diferență⁷. Se pare deci că, dintre cele două posibile interpretări pe care le-am arătat la nota 6, Curtea a înclinat să o ia în calcul pe cea care suprimă condiția unui procent minim de participare la vot și, temându-se de o asemenea eventualitate, a decis să-și extindă controlul asupra unui aspect cu care nu a fost sesizată. Aceasta cu atât mai mult cu cât era foarte puțin probabil – chiar exclus - ca Ordonanța respectivă să-i fie supusă controlului. Cu toate că, așa cum s-a arătat de către unii oameni politici, decizia Curții nu produce efecte asupra Ordonanței și, deci, referendumul se poate organiza legal pe baza acestui act normativ, fără asigurarea unui procent minim de participare, din punct de vedere politic nu se poate face abstracție de decizia Curții; dealtfel, pronunțându-se într-o cauză în care, ca și în cazul de față, ulterior sesizării Curții Guvernul a adoptat o ordonanță de urgență cu conținut similar celei al legii atacate⁸, Curtea a statuat că printr-un act normativ ulterior nu se poate prelua conținutul unei legi declarate neconstituționale⁹. Pronunțându-se așa cum s-a pronunțat, Curtea Constituțională a dorit să forțeze mâna Guvernului și să-l oblige să asigure o prezență minimă la referendum¹⁰.

* Conf. univ., Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca; crmlazar@yahoo.fr.

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 478 din 12 iulie 2012.

² Prin Legea 129/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 300 din 5 mai 2007.

³ Prin Decizia 147 din 21 februarie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 162 din 7 martie 2007.

⁴ Prin Decizia 420 din 3 mai 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 295 din 4 mai 2007.

⁵ Deși în contradicție cu recomandările din 2007 ale Comisiei de la Veneția (sau Comisia pentru democrație prin drept), care spun că nu este de dorit fixarea unui cvorum de prezență întrucât îi asimilează pe cei care se abțin cu partizanii votului negativ; menționăm că această Comisie este un organ consultativ al Consiliului Europei, creat de unele state membre și nemembre printr-un acord și alcătuit din experți independenți desemnați de statele respective; recomandările în discuție sunt publicate pe site-ul <http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-AD%282007%29008-rom.pdf>; interesant este faptul că, deși în considerentele deciziei Curții Constituționale se face referire la recomandările menționate, mai precis la ideea că trebuie asigurată stabilitatea legislativă în materia referendumului, aspectul cvorumului de prezență este trecut sub tăcere.

⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr.452 din 5 iulie 2012.

⁷ Diferența ar consta în partea de frază "prin derogare de la art.5 alin.(2)"; se poate pune întrebarea de ce a fost inserată această parte de frază în art.10, cu care nu are nicio legătură; într-o primă interpretare, prevederea vrea să spună doar că pur și simplu există o diferență între cvorumul de prezență și cel cu care demiterea este aprobată (deci, "prin derogare de la..." ar însemna aici "spre deosebire de..."); dar atunci această parte de frază este inutilă și în același timp semănătoare de confuzii, deosebirea dintre cele două situații fiind vizibilă oricum; într-o altă interpretare, prin această prevedere s-a intenționat suprimarea condiției unui procent minim de participare la referendum, acesta fiind valabil indiferent câți alegători ar participa la el; am avea de-a face cu o modificare indirectă a art.5 alin.(2) și, am adăuga noi, frauduloasă, o asemenea modificare neavându-și sensul decât pentru a nu fi observată; nu s-ar putea obiecta împotriva acestei interpretări că, din moment ce art.5 alin.(2) rămâne neschimbat, adăugirea din art.10 nu poate produce efecte în acest sens, deoarece dispoziția din art.10 – care vizează doar referendumul de demitere a președintelui - este una specială în raport cu cea din art.5 alin.(2), care vizează toate tipurile de referendum; interesant este faptul că, deși o asemenea redactare se întâlnește și în varianta reexaminată a Legii 129/2007, Curtea Constituțională nu a examinat atunci aspectul prezenței la vot (care nu-i era supus controlului), cum face în decizia de față.

⁸ Ordonanța de Urgență 38/2012 pentru modificarea Legii 47/92 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale.

⁹ Prin Decizia 727 din 9 iulie 2012, publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 477 din 12 iulie 2012.

¹⁰ La ora la care scriem aceste rânduri, președintele interimar al României a promulgat legea supusă controlului Curții Constituționale, lege care a devenit Legea 131/2012 și care a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 489 din 17 iulie 2012; pe de altă parte, Parlamentul urmează să se întrunească pentru a respinge (după cum se preconizează) Ordonanța de Urgență a Guvernului 41/2012 menționată; oricum, conform art.146 lit.i) din Constituția României revizuită, Curtea Constituțională veghează la respectarea procedurii de desfășurare a referendumului și confirmă rezultatele acestuia; prin urmare, indiferent care va mai fi evoluția legislativă în materie, cu siguranță Curtea va ține cont, atunci când va trebui să confirme rezultatele referendumului, de prezența minimă de jumătate plus unu din numărul persoanelor înscrise în listele electorale.